

Exoten aan het strand **door Katie van der Wende**

En wil jij een stukje schrijven over exoten aan het strand? Ja, die vraag is snel gesteld, maar hoe verder? Ik ken voorbeelden van exoten, maar wat is nu eigenlijk de definitie van een exoot. Strandgaper, Amerikaanse boormossel, muiltje, Japanse oester, blaasjeskrab: welke behoren tot de exoten? Volgens de exotenlijst van de werkgroep exoten behoren deze allemaal tot de exoten. De strandgaper is waarschijnlijk omstreeks 1250 door de Vikingen naar Nederland gebracht. De andere soorten zijn van recente datum.

De werkgroep exoten beschrijft exoten als organismen die, veelal door toedoen van de mens, maar ook door natuurlijke oorzaken, buiten hun natuurlijke areaal terecht komen. RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) geeft als definitie: organisme dat van nature niet in Nederland voorkomt. Er zijn ook nog andere definities in omloop; hierbij worden voorgaande definities vaak aangevuld met het handhaven van de soort en/of vestigingsjaar. Als de soort zich geleidelijk in onze richting heeft verplaatst, bijvoorbeeld onder invloed van de stijgende watertemperatuur, spreken wij niet van een exoot.

Exoten arriveren op verschillende manieren:

- Via maritiem transport: inmiddels varen zeeschepen over de gehele wereld en leggen grote afstanden af en kunnen zo ongemerkt dieren verspreiden. Dit kan zowel op de romp van het schip als in de ballasttanks gebeuren. In feite zou je de twee volgende punten ook onder deze groep kunnen indelen, maar hier ga ik uit van aangroei op scheepshuiden van zeeschepen.
- Via ballastwater: waarschijnlijk worden meestal de larven van een soort verplaatst. Als ze vervolgens op een gunstige plaats opnieuw in zee terecht komen, kunnen ze uitgroeien tot volwassen organismen. Een voorbeeld is de Amerikaanse zwaardschede.
- Via pleziervaart: door minder antifouling krijgen organismen de kans om zich via de romp te verplaatsen. Een voorbeeld is het paars vogelkopmosdiertje dat voor het eerst in Nederland werd gesignaleerd in de haven van Burghsluis
- Via maricultuur: dit zijn bijvoorbeeld oesters en mossels die vanuit elders in Europa geïmporteerd werden en vervolgens uitgezet zijn op kweekpercelen in Nederland. Zo is de

strandgaper

Japanse oester bewust in Nederland geïmporteerd en is de Japanse stekelhoren gezien zijn eerste voorkomen in Yerseke per ongeluk met schelpdiertransporten meegekomen. Deze laatste bedreigt nu de oesterteelt.

Exoten vestigen zich vaak in verstoorde milieus. Denk hierbij aan wisselende zoutgehalten en watertemperatuur. Maar ook andere factoren spelen een rol zoals de hoeveelheid scheepvaartbewegingen, de aanwezige habitats (denk aan hard of zacht substraat, slib of zand), plaats van schelpdiercultuur en kweekpercelen. Dit heeft tot gevolg dat in het Deltagebied beduidend meer exoten leven dan in de Noordzee.

Als exoten dusdanige invloed hebben op de inheemse soorten dat ecosystemen veranderen, denk hierbij aan voedsel- en/of ruimteconcurrentie, predatie, parasitisme, dan noemen wij ze invasief. Dit geldt ook als sprake is van beïnvloeding van de menselijke gezondheid of menselijke activiteiten (maricultuur, recreatie). De biodiversiteit neemt af met alle risico's van dien. Als voorbeeld noem ik hier de Japanse oester. Deze heeft een grote filtercapaciteit waardoor enerzijds sprake is van grote voedselconcurrentie maar anderzijds ook van het wegfilteren van de larven van inheemse soorten. Hier lijden bijvoorbeeld kokkels onder waardoor deze afnemen. Vervolgens lijden ook de kokkeletende vogels zoals scholeksters hieronder. Naast deze negatieve effecten geven Japanse oesters ook positieve effecten. Zo vormen ze riffen en zijn op deze wijze natuurlijk hard substraat. Hier profiteren de van hard substraat afhankelijke soorten, zoals sponzen, anemonen maar ook mossels van. Deze riffen zijn ook schuilgelegenheden voor kleine visjes.

Hoewel wordt nagedacht over en onderzoek gedaan naar een effectieve bestrijding van exoten zijn hier nog geen goede resultaten geboekt. Uiteindelijk blijkt bestrijding, bijvoorbeeld met zoet water, desastreuze gevolgen te hebben voor het ecosysteem en de inheemse soorten en blijven desondanks enkele individuen van de exotische soort in leven die zich weer gaan voortplanten. Maatregelen zullen met name op preventie gericht moeten zijn. Denk hierbij aan beleid rondom schelpdiertransporten. In dit kader wil ik ook het Ballastwaterverdrag noemen dat na jarenlange inspanning in 2016 is geratificeerd en waarschijnlijk september 2017 ingaat. Kijkend naar voorgaande informatie is duidelijk waarom vooral de laatste eeuw het aantal soorten exoten in de kustzone en Deltagebied toenemen. Hoewel het bewustzijn betreffende de mogelijke gevolgen toeneemt, blijken zowel preventieve maatregelen als de bestrijding van

Japanse oester

exoten nog moeizaam van de grond te komen. Dit vraagt ook om alertheid van onze kant als natuurliefhebber en/of natuurbeschermer.

Geraadpleegd:

www.werkgroepexoten.nl

Bruyne, R.H. de, S.J. van Leeuwen, A.W. Gmelig Meyling & R. Daan (red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). Tirion Uitgevers, Utrecht en Stichting Anemoon, Lisse
Kijk op exoten: nummer 15, januari 2016 en nummer 16, mei 2016

zwaardschede